

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА**

ГАРАСИМІВ ОКСАНА ЮРІЇВНА

УДК 342.7: 341.231.145

**ВПЛИВ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ
З ПРАВ ЛЮДИНИ НА ВДОСКОНАЛЕННЯ
ПРАВАЗАХИСНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ
(ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)**

Спеціальність 12.00.01 – теорія та історія держави і права;
історія політичних і правових учень

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Львів – 2020

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі теорії та філософії права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України
РАБІНОВИЧ Петро Мойсейович, професор кафедри теорії та філософії права Львівського національного університету імені Івана Франка

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент Національної академії правових наук України, заслужений діяч науки і техніки України
СТЕЦЕНКО Семен Григорович, Верховний Суд, суддя Адміністративного касаційного суду

кандидат юридичних наук, доцент
ТОПОЛЕВСЬКИЙ Руслан Богданович, доцент кафедри теорії та історії держави і права, конституційного та міжнародного права Львівського державного університету внутрішніх справ

Захист відбудеться 29 жовтня 2020 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.03 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14, ауд. № 249.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розісланий 25 вересня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. О. Семків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасні тенденції розвитку України, зокрема у напрямі її євроінтеграції, зумовлюють певні зміни правових явищ та процесів у нашій державі. Вступ України до Ради Європи (надалі – РЄ), правові системи держав-учасниць якої поєднують у собі ознаки як континентальної, так і англосаксонської правових сімей, а також надання згоди на обов'язковість Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (надалі – Конвенція) 1950 р. у нашій державі спричинили необхідність дослідження впливу останньої як джерела права на українську правову систему. Україна, ратифікувавши у 1997 р. Конвенцію, взяла на себе зобов'язання виконувати рішення Європейського суду з прав людини (надалі – ЄСПЛ, Суд). Зважаючи на те, що ЄСПЛ є єдиним органом, уповноваженим давати офіційне тлумачення норм Конвенції, вплив його практики на вітчизняну юридичну діяльність не обмежується тільки виконанням рішень щодо виплати державою заявникові справедливої компенсації за порушення його конвенційного права чи свободи (тобто заходами індивідуального характеру). Цей вплив також знаходить прояв у вжитті державою і заходів загального характеру (необхідність яких так чи інакше впливає з відповідних рішень ЄСПЛ), насамперед – внесенні відповідних змін у національне законодавство, а також у рекомендаціях Суду, які не володіють обов'язковістю заходів загального характеру.

Якщо вжиті Україною заходи індивідуального характеру за рішеннями ЄСПЛ ґрунтовно висвітлювались в українській юридичній літературі, то заходи загального характеру та рекомендації Суду залишились поки що поза увагою монографічних досліджень. Така недостатність досліджень останніх в аспекті праволюднинної проблематики може вважатись однією з причин недостатньо ефективної законодавчої регламентації змісту та порядку виконання усіх рішень ЄСПЛ у справах проти України.

Водночас, як відомо, узгодження національного законодавства з європейськими стандартами прав людини є однією з необхідних умов інтеграції України в європейський правовий простір. Оскільки правова система України належить до континентальної правової сім'ї, то основним джерелом національного права є закони та інші нормативно-правові акти, тому з-поміж юридичних гарантій прав і свобод людини саме їм належить визначальна роль у забезпеченні таких прав і свобод. З огляду на зазначене, саме від якості таких джерел позитивного права залежить стан і інших правозахисних гарантій. Цим і зумовлюється те, що серцевиною дослідження останніх має бути, насамперед, з'ясування ефективності нормативно-правових правозахисних гарантій.

В цілому проблематика впливу Конвенції та практики її застосування на ті чи інші види юридичної діяльності в Україні значною мірою досліджува-

лась як українськими, так і навіть зарубіжними науковцями. Найбільшого відображення у вітчизняній юридичній літературі набули загальноправові аспекти такого впливу на правозастосовну та правотлумачну діяльність судових та інших державних органів, аналізовані, зокрема, С. Васильєвим, С. Головатим, В. Гончаровим, О. Дашковською, І. Забокницьким, Ю. Зайцем, В. Кононенко, М. Мазуром, Н. Пархоменком, В. Потапенком, В. Форманюком, С. Шевчуком. Також деякі питання згаданого впливу досліджувались в галузевій науковій літературі (праці О. Дроздової, О. Климович, В. Комарова, Л. Коритка, І. Сенюти, М. Слабан, В. Юрчишина). Не оминали увагою загальні закономірності впливу практики Суду на юридичну діяльність і зарубіжні вчені, зокрема: Р. van Dijk (П. ван Дайк), G. van Hoof (Дж. Ван Гоф), А. Mowbray (А. Моубрей), А. Nollkaemper (А. Ноллкемпер), М. de Salvia (М. де Сальвіа), С. Warbrick (С. Ворбрік), В. Zupancic (Б. Жупанчич), А. Корніліна, Т. Нешатаєва, Н. Подольська. Однак, зважаючи на те, що існують загальноправові закономірності такого впливу, вони потребують, як видається, окремого монографічного дослідження. При цьому праць, які стосуються дослідження впливу Конвенції та практики ЄСПЛ саме на законотворчу та іншу правотворчу діяльність в Україні, залишається обмаль. Окремим аспектам вказаної проблематики свої праці присвячували українські дослідники, зокрема: В. Гончаров, Т. Дудаш, В. Завгородній, В. Манукян, С. Погребняк, П. Пушкар, П. Рабинович, Н. Раданович, Н. Слотвінська, О. Соловійов, С. Федик, А. Червяцова, А. Чубенко. Варто відзначити, що досліджувана проблематика знайшла вияв також у працях зарубіжних науковців: Е. Vjorge (Е. Бьорже), Н. Keller (Г. Келлер), А. Sweet (А. Світ).

Актуальність обраної теми дослідження підтверджує також те, що розглядувана проблематика продовжує бути однією з найбільш обговорюваних в наукових колах. Так, на нещодавньому щорічному 8-му Міжнародному форумі з практики ЄСПЛ (23 листопада 2019 р., м. Львів) у доповідях працівників Відділу Комітету Міністрів РЄ з контролю за виконанням рішень ЄСПЛ зазначалось, що Україна й досі не виконала його кількох принципових пілотних рішень, винесених проти неї; про це також йшлося і на попередніх таких форумах, які вже стали традиційними для України. Також наша держава до сьогодні продовжує бути одним з, так би мовити, «лідерів» серед держав-членів РЄ не тільки за кількістю скарг, поданих проти неї до ЄСПЛ, а й за питомою вагою невиконаних нею рішень цієї судової установи. З часу визнання Україною юрисдикції ЄСПЛ кількість скарг, зареєстрованих у Суді проти нашої держави, невпинно зростала, поки вона не ввійшла у п'ятірку, а згодом стала й абсолютним лідером серед держав за кількістю таких скарг. З 2017 р. така негативна статистика візуально начеби покращилась, але не внаслідок вдосконалення правозахис-

ного законодавства в нашій державі, а у зв'язку із збільшенням кількості пілотних рішень ЄСПЛ у справах щодо неї. Отже, недостатнє забезпечення конвенційних прав і свобод в Україні продовжує існувати.

Дослідження спрямоване насамперед на виявлення констатованих у рішеннях ЄСПЛ зауважень щодо недоліків національного правозахисного законодавства та заходів держави стосовно їхнього усунення. Усім викладеним зумовлюється, як вважаємо, актуальність дослідження.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертації полягає у дослідженні аспектів впливу практики ЄСПЛ на правотворчу (насамперед законодавчу) діяльність в Україні та можливостей подальшого вдосконалення національного правозахисного законодавства на основі рекомендацій, висвітлених Судом у його рішеннях.

Для реалізації цієї мети було необхідно розв'язати такі *завдання*:

- дослідити рішення ЄСПЛ проти України за 2008-2013 рр. та виявити значення рекомендацій Суду, висловлених ним у своїх рішеннях, для вдосконалення правозахисного законодавства в Україні;
- уточнити визначення поняття практики ЄСПЛ;
- визначити поняття впливу практики ЄСПЛ на вдосконалення національного правозахисного законодавства;
- виявити та класифікувати форми впливу практики ЄСПЛ на вдосконалення національного правозахисного законодавства;
- встановити питому вагу тих рішень ЄСПЛ, в яких він вказує на недоліки законодавства України, серед усієї кількості опрацьованих рішень;
- визначити галузево-юридичну приналежність рішень ЄСПЛ, а також недоліків національного правозахисного законодавства, виявлених Судом у цих рішеннях;
- виявити галузі законодавства, які, з точки зору ЄСПЛ, є найбільш та найменш забезпеченими нормативно-правовими правозахисними гарантіями;
- провести класифікацію національних законодавчих недоліків, виявлених ЄСПЛ;
- уточнити механізм впливу практики ЄСПЛ на вдосконалення правозахисного законодавства в Україні;
- розробити рекомендації для національних правотворчих органів щодо більш ефективного врахування практики ЄСПЛ для вдосконалення національного законодавства.

Об'єктом дисертаційного дослідження є практика ЄСПЛ у справах проти України та відповідне національне законодавство.

Предметом дослідження є діяльність Української держави щодо вдосконалення національного правозахисного законодавства на основі правових стандартів, встановлених ЄСПЛ.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Пропоноване дослідження здійснено згідно з планом наукової діяльності кафедри теорії та філософії права юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка в межах теми «Актуальні питання правотворення та правозастосування в Україні» (номер державної реєстрації 0112U003525). Відповідність дисертаційного дослідження науковій спеціальності 12.00.01 забезпечується тим, що дослідження ґрунтується, зокрема, на висловленому ще на початку 70-х рр. ХХ ст. відомим українським фахівцем з теорії права та держави П. Недбайлом твердженні про те, що ця наука має вивчати юридичну практику, не тільки спираючись на висновки галузевих юридичних наук (тобто опосередковано), а й безпосередньо, вивчаючи праворегулятивну діяльність різноманітних державних органів та законодавство різних галузей й інститутів права. Тому емпіричною базою дослідження послуговували насамперед конкретні рішення ЄСПЛ, які стосуються багатьох галузей та інститутів національного законодавства. Це дозволило сформулювати такі висновки, які мали б не вузькогалузевий, а загальноправовий, загальнотеоретичний характер.

Методи дослідження. Специфічною (так би мовити, темпоральною) особливістю дослідження є те, що період, упродовж якого ухвалювались рішення ЄСПЛ, котрі проаналізовані у дисертації, обмежено 2008-2013 рр. Такий період було обрано задля того, щоб після його завершення в Українській державі був ще достатній час для усунення недоліків національного законодавства, які ЄСПЛ констатував щодо неї. За відсутності такого часу не було б можливості дістати уявлення про рівень і якість виконання Україною як членом РЄ своїх обов'язків, передбачених Конвенцією. При цьому відповідне чинне законодавство України було досліджено за станом на 01.12.2019 р.

У роботі використовувались наступні дослідницькі підходи: антропо-соціальний, потребовий, аксіологічний та діалектичний. З метою одержання достовірних та науково обґрунтованих результатів дослідження було застосовано низку загальнонаукових та спеціальних методів. Серед загальнонаукових методів використано наступні методи: аналізу та синтезу (підрозділ 2.2, розділи 3, 4), індукції та дедукції (підрозділ 2.2), абстрагування (підрозділ 2.2, розділи 3, 4), аналогії (підрозділ 3.6, 4.2), системного аналізу та класифікації (підрозділ 2.2), аналізу документів (розділи 2, 3, 4). В основу дослідження також покладено спеціальні методи, а саме: порівняльно-правовий (розділи 3, 4) та метод правової статистики (підрозділ 2.2, розділи 3, 4). Окремо слід виділити метод СВОТ-аналізу (розділ 2).

Нормативно-правову базу дослідження становили деякі міжнародні акти з прав і свобод людини, Конституція України та національне законодавство, а також законодавство іноземних держав.

Емпіричною базою дослідження слугували рішення ЄСПЛ (589), рішення Конституційного Суду України, Верховного Суду України (Верховного Суду – з 02.06.2016 р.).

Наукова новизна результатів дослідження зумовлюється, як видається, тим, що воно є першим в Україні монографічним дослідженням впливу рішень ЄСПЛ у справах проти України на вдосконалення її правозахисного законодавства. Елементи такої новизни вбачаються у наступних положеннях і висновках дисертації:

уперше:

- конкретизовано юридично-галузеву приналежність констатованих ЄСПЛ у його рішеннях проти України недоліків національного правозахисного законодавства;

- здійснено наукову класифікацію виявлених ЄСПЛ недоліків національного правозахисного законодавства залежно від: галузевої приналежності; змісту тих прав і свобод, які би мали бути забезпечені національним законодавством; характеру означених недоліків; форми текстуального виразу рекомендацій ЄСПЛ з усунення таких недоліків;

- розроблено рекомендації для національних правотворчих органів щодо більш ефективного врахування практики ЄСПЛ для вдосконалення національного законодавства. Зокрема, виявляти в рішеннях ЄСПЛ непрямі рекомендації стосовно вдосконалення правозахисного законодавства України, а також оперативно усувати зафіксовані у таких рішеннях прогалини у національному законодавстві;

- встановлено, що найбільша кількість недоліків розглядуваних законодавчих та інших правозахисних гарантій міститься у нормах кримінального процесуального права, а найменша – у галузях конституційного процесуального та цивільного процесуального права;

- подано порівняльно-кількісну характеристику поширеності недоліків законодавства у сфері прав і свобод людини за галузевим критерієм, зокрема констатовано, що найбільша питома вага таких недоліків припадає на цивільне процесуальне право (58,2% від усіх проаналізованих рішень), а найменша – на конституційне процесуальне право (0,8%), що може слугувати певним орієнтиром для практичної законотворчої діяльності;

удосконалено:

- загальнотеоретичну характеристику механізму впливу практики ЄСПЛ на вдосконалення правозахисного законодавства в Україні;

- положення про те, що ЄСПЛ найбільш поширеною причиною порушень конвенційних прав і свобод зазначає не недоліки їхніх законодавчих гарантій, а неналежну правозастосовну діяльність; співвідношення названих причин, відображених у рішеннях Суду, становить, відповідно, 1:5;

– поняття практики ЄСПЛ;

подальшого розвитку набули:

– положення про те, що рекомендації ЄСПЛ є одним із чинників удосконалення національної системи законодавства;

– положення стосовно класифікації впливів практики ЄСПЛ на вдосконалення правозахисного законодавства в Україні.

Практичне значення отриманих результатів. Результати проведеного дослідження можуть бути використані у:

– *науково-дослідній діяльності* – для подальших наукових досліджень впливу практики ЄСПЛ на юридичний захист прав і свобод людини в Україні;

– *законотворчій (чи іншій правотворчій) діяльності* – в напрямі вдосконалення та підвищення ефективності законодавчих гарантій прав і свобод людини в Україні;

– *правозастосовній діяльності* – задля більш повного і точного врахування практики ЄСПЛ для підвищення ефективності таких гарантій. Зокрема, у роботі Департаменту виконання рішень ЄСПЛ Генерального директорату з прав людини та верховенства права РЄ, Урядового Уповноваженого у справах ЄСПЛ та Секретаріату, а також Комітету медичного і фармацевтичного права та біоетики Національної асоціації адвокатів України, що підтверджується відповідними довідками;

– *навчальному процесі* – насамперед для викладання таких дисциплін, як: «Права людини», «Загальна теорія прав людини», «Практика ЄСПЛ», «Загальна теорія права та держави».

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження було оприлюднено у доповідях на таких міжнародних та регіональних наукових і науково-практичних конференціях: II міжнародній науково-практичній конференції: «Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина» (м. Полтава, 06 грудня 2013 р.); 3-ій міжнародній науково-практичній конференції: «Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» (м. Одеса, 19-20 вересня 2014 р.); міжнародній науковій конференції: «Інноваційні дослідження правового регулювання державного управління» (м. Люблін, Польща, 16-17 червня 2017 р.); XXI звітній науковій конференції: «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 12-13 лютого 2015 р.); XXII звітній науковій конференції: «Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні» (м. Львів, 04-05 лютого 2016 р.), тези усіх доповідей опубліковано.

Публікації. Основні положення і висновки дисертаційної роботи викладено в *шести* наукових статтях, з яких *п'ять* опубліковано у вітчизняних

фахових виданнях з юридичних наук, та *одну* в іноземному науковому періодичному виданні. Також опубліковано *п'ять* тез доповідей на міжнародних та регіональних наукових і науково-практичних конференціях. Додатково результати дисертації відображені у *трьох* інформаційних публікаціях та *одному* перекладі з іноземної наукової статті.

Структура та обсяг дисертації. Структура роботи зумовлена предметом, метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, які об'єднують дванадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та п'яти додатків. Загальний обсяг дисертації становить 279 сторінок, з них основного тексту – 200 сторінок. Список використаних джерел розміщено на 41 сторінці (429 найменувань), додатки – на 26 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, її зв'язок з науковими програмами, визначено мету та завдання дослідження. Охарактеризовано предмет і об'єкт дослідження. Розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію, впровадження у юридичну практику, публікації, структуру й обсяг роботи.

У **Розділі 1 «Теоретико-методологічні засади дослідження»**, який містить два підрозділи, висвітлено дослідницькі підходи та методи, на яких ґрунтується дисертаційна робота, а також проаналізовано й узагальнено теоретичні напрацювання за досліджуваною тематикою.

Підрозділ 1.1 «Методологічні особливості дисертаційного дослідження» присвячено характеристиці підходів та методів, використаних у процесі роботи, а також додатковому обґрунтуванню темпоральних меж об'єкта дослідження та належності роботи саме до наукового напрямку 12.00.01. До таких підходів належать: антропо-соціальний, аксіологічний, потребовий та діалектичний. З-поміж методів дослідження в основному використовувались: загальнонаукові (аналізу та синтезу, індукції та дедукції, системного аналізу, класифікації та аналізу документів) та спеціальнонаукові (порівняльно-правовий та метод правової статистики). Додатково наголошено на можливості застосування методу СВОТ-аналізу, який зосереджений на аналізі сильних та слабких сторін, можливостей та загроз досліджуваного явища чи процесу, до юридичних наук.

Окремо визначено дві методологічні особливості дисертаційного дослідження. Перша зумовлюється тим, що загальна теорія права ґрунтується не лише на висновках галузевого правознавства, а й безпосередньо досліджує галузеве правове регулювання задля формування узагальнених положень (як зазначав у свій час український професор П. Недбайло). З огляду

на цю особливість, емпіричною базою дослідження послуговували конкретні рішення ЄСПЛ, які стосуються різних галузей національного законодавства, що дозволило сформулювати висновки власне загальноправового гатунку. Друга ж – темпоральна – особливість об’єкта дослідження полягає в тому, що період, упродовж якого ухвалювались досліджувані рішення ЄСПЛ проти України, було завершено 2013 роком. Така межа зумовлена тим, щоб після його завершення у держави ще залишався достатній час задля усунення недоліків правозахисного законодавства, констатованих у рішеннях ЄСПЛ проти неї.

У підрозділі 1.2 «*Стан розробки проблеми*» зазначено, що феномен Конвенції та практики ЄСПЛ завжди привертав увагу провідних дослідників прав людини у різних державах. Проаналізовано такі аспекти досліджуваної проблематики, як: підходи щодо обґрунтування впливу Конвенції та практики ЄСПЛ на національний правопорядок держав-учасниць (П. ван Дайк, С. Ворбрік, А. Ноллкемпер); вплив Конвенції та практики ЄСПЛ на юридичну діяльність в Україні (Т. Дудаш, С. Погребняк); практика ЄСПЛ та правотворча діяльність в Україні (Е. Бьорже, Г. Келлер, П. Рабінович, А. Світ); вплив Конвенції та практики ЄСПЛ на галузеве законодавство України (В. Завгородній). Усі розглянуті питання дозволили зробити висновок про те, що вплив практики ЄСПЛ на різні види юридичної діяльності в Україні завжди становив інтерес для національних та окремих зарубіжних науковців. Однак, не зважаючи на значний резонанс цієї проблематики у наукових колах, низка питань поки що не знайшла свого відображення у науковій літературі, а отже, існує необхідність більш поглибленого дослідження такого впливу і на правотворчу діяльність, а саме діяльність щодо вдосконалення національних нормативно-правових гарантій правозахисту на основі рекомендацій ЄСПЛ.

Розділ 2 «Поняттєво-категоріальний апарат дослідження», який включає два підрозділи, зосереджений на визначенні термінопоняттєво-го інструментарію роботи.

Підрозділ 2.1 «Загальне поняття практики Європейського суду з прав людини» містить обґрунтування уточнення поняття практики ЄСПЛ. На підставі узагальнення підходів до розуміння цього поняття практикою ЄСПЛ запропоновано вважати обов’язкові як для самого ЄСПЛ, так і для держав-учасниць Конвенції правові позиції щодо застосування норм Конвенції до конкретних суспільних відносин, викладені ЄСПЛ у його рішеннях, які мають використовуватися при вирішенні аналогічних справ. Додатково наголошено, що практика ЄСПЛ є комплексним явищем. Її можна розглядати не тільки як джерело конкретизації конвенційних норм, а й як джерело вдосконалення норм національного законодавства держав-учасниць Конвенції.

Підрозділ 2.2 «Форми впливу практики Європейського суду з прав людини на національні нормативно-правові правозахисні гарантії. Їхня класифікація та механізм здійснення» висвітлює механізм та форми впливу практики ЄСПЛ на нормативно-правові правозахисні гарантії в Україні. Підкреслено, що під нормативно-правовими гарантіями прав і свобод людини в Україні слід розуміти норми Конституції та законів, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких була надана нашою державою (зокрема, Конвенції), та підзаконних нормативно-правових актів. Впливом практики ЄСПЛ на національні нормативно-правові гарантії прав і свобод людини є позитивна правотворча реакція компетентного органу держави на висловлені ЄСПЛ рекомендації та вказівки щодо удосконалення таких гарантії.

Дослідження зосереджено на тих рішеннях ЄСПЛ у справах проти України, де він рекомендує державі звернути увагу на вдосконалення національних нормативно-правових правозахисних гарантії. Встановлено, що за досліджуваний період частка таких рішень становить 1/5 від їхньої загальної кількості. Кількісні показники рішень ЄСПЛ, в яких виявлено недоліки національних нормативно-правових гарантії у сфері захисту прав і свобод людини, та самих недоліків, у свою чергу, співвідносяться наступним чином: а) один недолік законодавства висвітлений в одному рішенні; б) кілька недоліків законодавства знайшли відображення в одному рішенні; в) один і той самий недолік законодавства зафіксований у кількох рішеннях.

Визначені ЄСПЛ недоліки національних нормативно-правових правозахисних гарантії класифіковано за такими критеріями: 1) за характером недоліків (відсутність норми, спрямованої на забезпечення та захист конвенційних прав і свобод або неефективність існуючих нормативно-правових гарантії захисту таких прав і свобод); 2) за змістом конвенційних прав і свобод, які б мали бути забезпечені відповідними законодавчими нормами (право на ефективний засіб юридичного захисту (констатовано у 52 рішеннях ЄСПЛ), право на свободу та особисту недоторканність (32), захист власності (23), право на справедливий суд (12), заборона катування (12), право на повагу до особистого та сімейного життя (7), свобода вираження поглядів (2), право на подання індивідуальної заяви (2), свобода зібрань та об'єднань (1), право на вільні вибори (1), право на оскарження у кримінальних справах (встановлено в 1 рішенні ЄСПЛ)); 3) за вербальною формою виразу рекомендацій ЄСПЛ з усунення недоліків нормативно-правових гарантії конвенційних прав і свобод (прямі рекомендації та непрямі рекомендації); 4) за галузевим критерієм стосовно національної системи законодавства (у галузях публічного права – недоліки конституційного, адміністративного, кримінального, конституційного процесуаль-

ного, адміністративного процесуального і кримінального процесуального права; та у галузях приватного права – недоліки цивільного і цивільного процесуального права).

Вплив практики ЄСПЛ на вдосконалення національних нормативно-правових правозахисних гарантій поділяється за такими критеріями: 1) за способом впливу: а) прямий та б) непрямий); 2) за юридичною природою нормативної підстави (джерела) впливу: а) національний та б) зарубіжний; 3) за онтичним (буттєвим) статусом впливу: а) реальний та б) превентивний; 4) за повнотою дій держави щодо здійснення заходів, необхідних для реалізації рекомендацій ЄСПЛ із вдосконалення національного законодавства з прав і свобод людини: а) завершений та б) незавершений; 5) за обсягом правовідносин, на врегулювання яких спрямований вплив практики ЄСПЛ: а) загальний; б) галузевий; в) спеціальний.

Існують особливі механізми впливу практики ЄСПЛ на вдосконалення національних нормативно-правових правозахисних гарантій залежно від певної форми такого впливу: а) реальний вплив у прямій формі забезпечується зовнішніми (діяльність ЄСПЛ та Комітету Міністрів Ради Європи) та внутрішніми (нормативно-правові приписи, що діють в кожній державі-члені Ради Європи) засобами; б) усі інші види реального впливу забезпечуються доброю волею самих держав-учасниць Конвенції, зокрема, у випадку України, насамперед через її Закон «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» щодо проведення експертизи законопроектів та періодичних перевірок чинних нормативно-правових актів щодо відповідності Конвенції та практиці ЄСПЛ; в) превентивний вплив стосовно можливих аналогічних порушень конвенційних прав і свобод у майбутньому може забезпечуватися ще в процесі поточної комунікації відповідної держави з ЄСПЛ у зв'язку з підготовкою до розгляду ним певної справи; г) зарубіжний вплив забезпечується лише доброю волею та ініціативою іншої держави, яка прагне узгодити своє правозахисне законодавство з європейськими стандартами прав і свобод людини.

Розділ 3 «Можливості удосконалення національного законодавства про захист прав і свобод людини відповідно до правових позицій Європейського суду з прав людини, висловлених у рішеннях проти України, в публічно-правових галузях та інститутах», який містить шість підрозділів, присвячений аналізу реагування національного законодавця на зауваження, висвітлені ЄСПЛ щодо таких галузей та інститутів права. Охарактеризовано вплив практики ЄСПЛ на конституційне, адміністративне, кримінальне, конституційне процесуальне, адміністративне процесуальне, кримінальне процесуальне право України стосовно нормативно-правових правозахисних гарантій.

Загалом виявлено, що за досліджуваний період у сфері публічного права ЄСПЛ констатував 34 види недоліків нормативно-правових правозахисних гарантій.

У *підрозділі 3.1 «Конституційне право»* вказано, що у відповідному галузевому правозахисному законодавстві України ЄСПЛ встановив чотири недоліки. Вони стосуються виборчих прав, реєстрації громадських об'єднань та особливого статусу відомостей, поширених з інтернет-засобів масової інформації. Станом на 01.12.2019 р. два із зазначених недоліків залишалися не усуненими.

Підрозділ 3.2 «Адміністративне право» висвітлює виявлені ЄСПЛ відповідні галузеві недоліки правозахисного законодавства. Було визначено два таких недоліки у сфері оподаткування, які були превентивно усунені національним законодавцем ще до винесення ЄСПЛ рішень у відповідних справах.

У *підрозділі 3.3 «Кримінальне право»* вказано, що у відповідній галузі ЄСПЛ виявив шість недоліків національного правозахисного законодавства, які стосуються таких двох блоків питань: кореспонденції ув'язнених та порядку регламентації надання побачень засудженим до довічного позбавлення волі. Станом на 01.12.2019 р. один із зазначених недоліків ще не був усунений національним законодавцем.

Що ж до публічно-процесуальних галузей права, то *підрозділ 3.4 «Конституційне процесуальне право»* присвячений аналізу такого недоліку правозахисного законодавства України, як неможливість безпосереднього подання особою скарги до Конституційного Суду України. Цей недолік був усунений із запровадженням інституту конституційної скарги в національному законодавстві.

У *підрозділі 3.5 «Адміністративне процесуальне право»* зазначено, що у відповідному галузевому законодавстві ЄСПЛ виявив три законодавчі недоліки захисту прав і свобод людини. Вони стосуються процедури оскарження в адміністративних справах, участі громадськості в процесі прийняття рішень та доступу до правосуддя з питань щодо довкілля, а також відсутності ефективного засобу юридичного захисту від порушень з боку держави у сфері оскарження скасування державними органами своїх попередніх рішень у зв'язку із стверджуваною їхньою помилковістю. Останній з аналізованих недоліків правозахисного законодавства залишався не усуненим станом на 01.12.2019 р.

Підрозділ 3.6 «Кримінальне процесуальне право» зосереджений на аналізі вісімнадцяти недоліків правозахисного законодавства, встановлених ЄСПЛ у відповідній галузі. Такі недоліки стосуються наступних блоків питань: тримання під вартою як запобіжного заходу, інституту екстрадиції, доступу до матеріалів справи, помещення неповнолітніх у приймальники-розподіль-

ники, статусу захисника у кримінальному процесі та недотримання судами розумних строків кримінального провадження. Ця кількість недоліків правозахисного законодавства є найбільшою з усіх проаналізованих галузей. Водночас, зазначена галузь вирізняється також найбільшою кількістю усунених законодавчих недоліків (а саме, чотирнадцять), переважно у зв'язку із прийняттям Кримінального процесуального кодексу України 2012 р.

У Розділі 4 «Можливості удосконалення національного законодавства про захист прав і свобод людини відповідно до правових позицій Європейського суду з прав людини, висловлених у рішеннях проти України, у приватно-правових галузях та інститутах», який складається із двох підрозділів, проаналізовано вплив практики ЄСПЛ на цивільне та цивільне процесуальне право України стосовно удосконалення відповідних нормативно-правових правозахисних гарантій.

Підрозділ 4.1 «Цивільне право» присвячений аналізу двох виявлених ЄСПЛ недоліків правозахисного законодавства відповідної галузі. Такі недоліки стосуються зміни по батькові як складової частини імені та нечіткості положень Цивільного кодексу України щодо поширення інформації з Інтернет-джерел. Обидва вказані недоліки національного правозахисного законодавства станом на 01.12.2019 р. не були усунені.

У підрозділі 4.2 «Цивільне процесуальне право» проаналізовано один недолік національного правозахисного законодавства, встановлений ЄСПЛ. Такий недолік полягав у відсутності ефективного законодавчого забезпечення виплати компенсації шкоди, спричиненої особі внаслідок недотримання судом розумних строків розгляду цивільних справ. Відзначено, що хоч цій галузі притаманний лише один недолік правозахисту, однак він був зафіксований у численних рішеннях ЄСПЛ (71). Станом на 01.12.2019 р. вказаний недолік національного правозахисного законодавства ще залишався не усуненим.

ВИСНОВКИ

Виконане дисертаційне дослідження дозволяє зробити такі висновки.

1. Удосконалення нормативно-правових гарантій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні на підставі рекомендацій ЄСПЛ є одним із чинників, завдяки яким мінімізуються порушення конвенційних прав і свобод. Таке вдосконалення може здійснюватись не лише на основі заходів загального характеру, прямо висловлених Судом у його рішеннях проти України, а й на основі непрямих рекомендацій, які формально не є зобов'язуючими для держави.

2. Практикою ЄСПЛ є підстави вважати обов'язкові як для самого ЄСПЛ, так і для держав-учасниць Конвенції правові позиції щодо засто-

сування норм Конвенції до конкретних суспільних відносин, викладені ЄСПЛ у його рішеннях, які мають використовуватися при вирішенні аналогічних справ.

3. Впливом практики ЄСПЛ на національні нормативно-правові гарантії прав і свобод людини є позитивна правотворча реакція компетентного органу держави на висловлені ЄСПЛ рекомендації та вказівки щодо удосконалення таких гарантії.

4. Вплив практики ЄСПЛ на вдосконалення нормативно-правових гарантії поділяється на наступні види: 1) *за способом впливу*: а) прямий; б) непрямий; 2) *за юридичною природою нормативної підстави (джерела) впливу*: а) національний та б) зарубіжний; 3) *за онтичним (буттєвим) статусом впливу*: а) реальний та б) превентивний; 4) *за повнотою дій держави щодо здійснення заходів, необхідних для реалізації рекомендацій ЄСПЛ із вдосконалення національного законодавства з прав і свобод людини*: а) завершений; б) незавершений; 5) *залежно від обсягу правовідносин, на врегулювання яких спрямований вплив практики ЄСПЛ*: а) загальний; б) галузевий; в) спеціальний.

5. 3-поміж усіх констатованих ЄСПЛ у справах проти України упродовж 2008-2013 рр. порушень конвенційних прав і свобод людини щонайменше 1/5 спричинена недоліками саме національного правозахисного законодавства.

6. Здійснено порівняльно-кількісну характеристику недоліків національного законодавства у сфері прав і свобод людини за галузевим критерієм (якщо загальна кількість згаданих недоліків приймається за 100%):

а) недоліки цивільного процесуального законодавства констатовані у 71 рішенні (що становить 58,2% від усіх проаналізованих рішень);

б) недоліки кримінального процесуального законодавства встановлені у 48 рішеннях (39,3%);

в) недоліки цивільного права зазначені у 29 рішеннях (23,8%);

г) недоліки кримінального права виявлені у 20 рішеннях (16,4%);

г) недоліки конституційного права вказані у 3 рішеннях (2,5%);

д) недоліки адміністративного судочинства констатовані у 3 рішеннях (2,5%);

е) недоліки адміністративного права представлені в 2 рішеннях (1,6%);

ж) недоліки конституційного процесу виявлені в 1 рішенні (0,8%).

7. Аналіз виявлених ЄСПЛ недоліків національного правозахисного законодавства дозволив зробити висновок, що найбільша їхня кількість присутня в галузі кримінального процесуального права (18 видів недоліків, 14 з яких було усунуто з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України 2012 р.), а найменша (по одному законодавчому недоліку) – в галузях конституційного процесуального та цивільного процесуального права.

8. Виявлено 37 видів національних законодавчих недоліків у сфері захисту прав і свобод людини, які класифіковано за такими критеріями: 1) *характер означених недоліків* (відсутність норми, спрямованої на забезпечення та захист конвенційних прав і свобод або неефективність існуючих нормативно-правових гарантій таких прав і свобод); 2) *зміст (за статтею Конвенції) конвенційного права і свободи, які мали б бути забезпечені відповідними законодавчими нормами* (право на свободу та особисту недоторканність; захист власності; право на справедливий суд; заборона катування; право на повагу до особистого та сімейного життя; свобода вираження поглядів; свобода зібрань та об'єднань; право на подання індивідуальної заяви; право на вільні вибори; право на оскарження у кримінальних справах; право на ефективний засіб юридичного захисту); 3) *вербальна форма виразу рекомендацій ЄСПЛ з усунення недоліків нормативно-правових гарантій конвенційних прав і свобод* (прямі рекомендації та непрямі рекомендації); 4) *галузевий критерій стосовно національних галузей права* (недоліки публічного права та недоліки приватного права).

9. Існують особливі механізми впливу практики ЄСПЛ на вдосконалення національних нормативно-правових правозахисних гарантій, залежно від тієї чи іншої форми такого впливу: а) реальний вплив у прямій формі забезпечується зовнішніми (діяльність ЄСПЛ та Комітету Міністрів РЄ) та внутрішніми (нормативно-правові приписи, що діють в кожній державі-члені РЄ) засобами; б) усі інші види реального впливу забезпечуються доброю волею самих держав та приписами Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» щодо проведення експертизи законопроектів та періодичних перевірок чинних нормативно-правових актів на відповідність Конвенції та практиці ЄСПЛ; в) превентивний вплив забезпечується поточною комунікацією відповідної держави з Судом; г) зарубіжний вплив забезпечується лише доброю волею та ініціативою держави, яка прагне узгодити своє законодавство з європейськими стандартами прав і свобод людини.

10. У концентрованій формі результати дослідження представлені у Зведеній таблиці. За цими результатами можна запропонувати наступні рекомендації національному законодавчому та іншим правотворчим органам:

- звертати увагу передусім на прямі рекомендації ЄСПЛ щодо вдосконалення національного правозахисного законодавства з метою його гуманізації;

- виправляти існуючі у національній системі законодавства недоліки ще тоді, коли справа перебуває на розгляді ЄСПЛ, забезпечуючи тим самим більш широкі можливості для здійснення превентивного впливу практики Суду на вдосконалення нормативно-правових правозахисних гарантій прав і свобод людини в Україні;

- проводити аналіз усієї рубрики «Оцінка Суду», що міститься у рішеннях ЄСПЛ, з метою виявлення непрямих рекомендацій стосовно вдосконалення правозахисного законодавства України;
- впроваджувати ефективні законодавчі засоби національного правозахисту задля заповнення констатованих ЄСПЛ прогалин у законодавчому забезпеченні конвенційних прав і свобод.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Narasymiv O. Progress of ECHR decisions, which indicated the shortcomings of legislation in the field of constitutional law, implementation by Ukraine. *Visegrad journal on human rights*. 2016. № 1. P. 68-73.
2. Гарасимів О. Практика Європейського суду з прав людини у справах проти України як чинник можливого удосконалення законодавчих правозахисних гарантій (за результатами юридико-статистичного дослідження). *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія юридична*. 2015. Вип. 61. С. 10-16.
3. Гарасимів О. Ю. Виявлені Європейським судом з прав людини недоліки українського законодавства щодо тримання під вартою та стан їх усунення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 4. С. 14-18. URL: http://lsej.org.ua/4_2017/4.pdf.
4. Гарасимів О. Ю. Можливості вдосконалення національних гарантій правозахисту (за матеріалами практики Європейського суду з прав людини у справах проти України). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Юридичні науки»*. 2015. № 824. С. 140-144.
5. Гарасимів О. Ю. Рішення Страсбурзького суду, в яких указано на недоліки національних законодавчих гарантій людини та стан їх виконання Україною. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2015. № 18. Т. 1. С. 26-28.
6. Рабінович П., Гарасимів О. Практика Страсбурзького суду у справах проти України як чинник удосконалення її законодавчих гарантій прав людини. *Право України*. 2015. № 2. С. 128-140. (Особистий внесок здобувача становить: збір матеріалу дослідження, формування висновків та 60% обсягу основного тексту статті).
7. Гарасимів О. До питання про стан виконання Україною рішень Страсбурзького суду, в яких фіксуються недоліки законодавчих гарантій прав людини. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали ХХІІ звітної наук.-практ. конф. (м. Львів, 04-05 лютого 2016 р.)*. Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2016. С. 5-8.

8. Гарасимів О. Можливості вдосконалення національних правозахисних гарантій на основі статистичного аналізу рішень Європейського суду з прав людини. *Правове забезпечення ефективного виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини*: матер. 3-ї міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19-20 вересня 2014 р.) / За ред. д.ю.н., проф., академіка С.В. Ківалова; Націон. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса: Фенікс, 2014. С. 237-248.

9. Гарасимів О. Право особи на захисника в кримінальному процесі у світлі практики Європейського суду з прав людини. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні*: матеріали XXI звітної наук.-практ. конф. (м. Львів, 12-13 лютого 2015 р.). Львів: Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка, 2015. С. 12-13.

10. Гарасимів О.Ю. Окремі аспекти обмеження права особи на свободу у світлі практики Європейського суду з прав людини. *Innovative research of legal regulation of public administration: International scientific conference*. Lublin, 2017. P. 31-35.

11. Гарасимів О.Ю. Роль Європейського суду з прав людини в удосконаленні законодавчих правозахисних гарантій в Україні. *Правові засади гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина*: зб. тез наук. доповідей і повідомл. II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 06 грудня 2013 р.). Полтава, 2013. С. 221-224.

12. Гудима Д., Гарасимів О., Ковалишин О. Міжнародний форум з практики Європейського суду з прав людини у Франковому університеті. *Право України*. 2012. № 11-12. С. 472-476. (Особистий внесок здобувача становить: узагальнення емпіричного матеріалу, формування 33% обсягу основного тексту публікації).

13. Гудима Д., Гарасимів О. Міжнародні форуми у Львові з практики Європейського суду з прав людини стають традиційними. *Право України*. 2014. № 12. С. 232-233. (Особистий внесок здобувача становить: узагальнення емпіричного матеріалу, формування 50% обсягу основного тексту публікації).

14. Де Гаetano В. А. До питання про свободу совісті і релігії: стаття 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / переклад з англійської мови: Дудаш Т., Гончаров В., Гарасимів О. *Право України*. 2015. № 2. С. 81-98. (Особистий внесок здобувача становить: переклад 33% основного тексту публікації).

15. Наконечна А., Гарасимів О. Щорічний VI Міжнародний форум у Львові з практики Європейського суду з прав людини. *Право України*. 2017. № 12. С. 220-223. (Особистий внесок здобувача становить: узагальнення емпіричного матеріалу, формування 50% обсягу основного тексту публікації).

АНОТАЦІЯ

Гарасимів О. Ю. Вплив практики Європейського суду з прав людини на вдосконалення правозахисного законодавства в Україні (загальнотеоретичний аспект). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2020.

Робота присвячена впливу практики Європейського суду з прав людини на національне правозахисне законодавство як одного із чинників його удосконалення.

Автором досліджено практику Європейського суду з прав людини стосовно виявлення недоліків правозахисного законодавства України. Вивчено також відповідне міжнародне, національне та зарубіжне законодавство, судову та іншу юридичну практику щодо пошуку можливостей усунення таких недоліків. Проведено класифікацію досліджуваних недоліків правозахисту за чотирма критеріями. Уточнено поняття практики Європейського суду з прав людини й окреслено форми та механізм її впливу на вдосконалення національного правозахисного законодавства. Визначено галузево-юридичну приналежність рішень Європейського суду з прав людини, а також недоліків національного правозахисного законодавства, виявлених ним у цих рішеннях. Розроблено науково обґрунтовані рекомендації для національних правотворчих органів щодо більш ефективного врахування практики Європейського суду з прав людини для вдосконалення національного законодавства.

Ключові слова: Європейський суд з прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, правозахисні гарантії, правозахисне законодавство, гуманізація законодавства, недоліки законодавства, пілотне рішення, практика Європейського суду з прав людини.

АННОТАЦИЯ

Гарасымив О. Ю. Влияние практики Европейского суда по правам человека на совершенствование правозащитного законодательства в Украине (общетеоретический аспект). – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.01 «Теория и история государства и права; история политических и правовых учений». – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2020.

Работа посвящена влиянию практики Европейского суда по правам человека на национальное правозащитное законодательство как одного из факторов его совершенствования.

Автором исследована практика Европейского суда по правам человека касательно выявления недостатков правозащитного законодательства Украины. Изучены также соответствующее международное, национальное и зарубежное законодательство, судебная и иная юридическая практика с целью поиска возможностей устранения таких недостатков. Проведена классификация исследуемых недостатков правозащиты по четырем критериям. Уточнено понятие практики Европейского суда по правам человека и обозначены формы и механизм ее влияния на совершенствование национального правозащитного законодательства. Определена отраслевая юридическая принадлежность решений Европейского суда по правам человека, а также недостатков национального правозащитного законодательства, выявленных им в этих решениях. Разработаны научно обоснованные рекомендации для национальных правотворческих органов по более эффективному учету практики Европейского суда по правам человека для совершенствования национального законодательства.

Ключевые слова: Европейский суд по правам человека, Конвенция о защите прав человека и основных свобод, правозащитные гарантии, правозащитное законодательство, гуманизация законодательства, недостатки законодательства, пилотное решение, практика Европейского суда по правам человека.

SUMMARY

Harasymiv O. Y. The impact of the European Court of Human Rights jurisprudence on the improvement of human rights legislation in Ukraine (general theoretical aspect). – Qualifying research work on the rights of the manuscript.

Dissertation research for the scientific degree of Candidate of Juridical Sciences in specialty 12.00.01 «Theory and history of state and law; history of political and legal sciences». – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2020.

The dissertation is devoted to the impact of the European Court of Human Rights jurisprudence on national human rights legislation as one of the factors of the improvement of the latter.

The subject matter of the research was the activities of Ukraine in order to improve national human rights legislation on the basis of legal standards established by the European Court of Human Rights. The dissertation aimed to study aspects of the impact of the European Court of Human Rights jurisprudence on law-making (primarily legislative) activities in Ukraine and opportunities for further improvement of national human rights legislation based on

recommendations highlighted by the European Court of Human Rights in its judgments. The study was focused primarily at identifying the findings in the European Court of Human Rights judgments on the shortcomings of national human rights law and state measures to address them.

The author examines the European Court of Human Rights jurisprudence regarding the identification of shortcomings in human rights legislation of Ukraine. Relevant international, national and foreign legislation, judicial and other legal practice on finding ways to eliminate such shortcomings have also been studied.

The shortcomings of human rights protection have been classified according to four criteria.

The concept of the European Court of Human Rights jurisprudence, as the case law on the application of the provisions of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms in specific circumstances, set out by the European Court of Human Rights in its judgments, which are binding on itself and the States parties to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and are applied by the European Court of Human Rights to deal with similar cases, has been clarified. The forms and mechanism of its influence on the improvement of national human rights legislation have been outlined.

For the first time, a definition of the impact of the European Court of Human Rights jurisprudence on the improvement of national legal human rights safeguards has been formulated and the forms of such impact have been classified. The influence of the European Court of Human Rights jurisprudence on the improvement of national legal human rights safeguards is the law-making reaction of the competent state agency to the recommendations and instructions issued by the European Court of Human Rights to improve such safeguards. This influence can be divided into the following types: by method: to direct and indirect; by the legal nature of the normative basis (sources) of such influence: to national and foreign; according to the ontic (existential) status of influence: to real and preventive; by the completeness of the state's actions to implement the measures necessary to implement the recommendations of the European Court of Human Rights to improve national legislation on human rights and freedoms: to complete and incomplete; as well as depending on the scope of legal relations, the settlement of which is aimed at the impact of the case law of the European Court of Human Rights: to general, sectorial and special.

The sectorial legal affiliation of the European Court of Human Rights judgments, as well as the shortcomings of the national human rights legislation, identified by them, have been determined. Based on this analysis, a comparative and quantitative characterization of the shortcomings of national legislation in the field of human rights and freedoms by sectorial criterion and identified

areas of legislation that, according to the European Court of Human Rights, are the most and least secured by human rights safeguards have been detected.

The dissertation is the first in Ukraine monographic study of the impact of the European Court of Human Rights jurisprudence in cases versus Ukraine on the improvement of the human rights legislation of the latter. Considering that the impact of the European Court of Human Rights jurisprudence on legal activity in Ukraine is not limited to the individual measures to be taken by the state, but also obliges it to take general measures, as well as to take into account the recommendations of this supranational judicial institution, which do not have the binding character of general measures. The research focuses on elucidating the effectiveness of the said legal safeguards in Ukraine.

The relevance of the study is due, in particular, to the fact that the harmonization of national legislation with European human rights standards is one of the necessary conditions for Ukraine's integration into the European legal space. However, unlike individual measures, general measures and recommendations of the European Court of Human Rights are usually left out of monographic studies. The lack of general theoretical research of the latter in the aspect of human rights issues can be considered as one of the reasons for legislative regulation of the content and procedure of execution of the European Court of Human Rights judgments in cases versus Ukraine poor effectiveness.

The dissertation paper contains scientifically substantiated recommendations for national law-making bodies on more effective consideration of the case law of the European Court of Human Rights in order to improve national human rights legislation.

Keywords: European Court of Human Rights; Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms; human rights safeguards, human rights legislation, humanization of legislation, shortcomings of the legislation, pilot judgment, European Court of Human Rights judgments, European Court of Human Rights jurisprudence.

Підписано до друку 22.09.2020 р. Формат 60x84/16
Обсяг 0,9 авт. арк.
Тираж 100 прим. Папір офсетний.

Друк: ФОП Кундельська В.О.
79037, м. Львів, вул. Студинського, 4.
Виписка з ЄДР серія АА № 543619 від 22.10.2007 р.
Тел.: 096 270 62 87; 050 227 91 39.
e-mail: genaprint@gmail.com

